

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

22.06.2021. Nr. 6-1/377

Labklājības ministrijai
lm@lm.gov.lv

Par asistenta un aprūpes pakalpojumu

Tiesībsargs ir izskatījis [personas A] iesniegumu “Par izmaiņām aprūpes pakalpojumā bērniem ar invaliditāti” (reģistrēts 11.06.2021. ar Nr.855), kas adresēts arī Labklājības ministrijai, par iespējamām nepilnībām, ieviešot jauno aprūpes pakalpojumu bērniem ar invaliditāti no 5 līdz 18 gadu vecumam, kuriem nepieciešama īpaša kopšana.

[1] 2021. gada 1.jūlijā stāsies spēkā 2020. gada 23.novembrī pieņemtais likums “Grozījumi Invaliditātes likumā” un Ministru Kabineta 2021. gada 18.maija noteikumi Nr.316 “Noteikumi par asistenta, pavadona un aprūpes pakalpojumu personām ar invaliditāti”. Izmaiņas paredz samazināt asistenta pakalpojuma apjomu bērniem līdz 80 stundām mēnesī līdzšinējo 160 stundu vietā. Vienlaikus paredzēts ieviest divus jaunus papildu pakalpojuma veidus - pavadona pakalpojumu bērniem, kuriem nav nepieciešama īpaša kopšana, bet ir nepieciešams atbalsts, lai pārvietotos ārpus mājokļa – 60 stundas mēnesī, un pašvaldības finansētu aprūpes pakalpojumu īpaši kopjamiem bērniem līdz 80 stundām mēnesī.

Lai veicinātu sabiedrības informētību par jauno pakalpojumu saturu, 2021. gada 2.jūnijā tiesībsargs organizēja tiešsaistes diskusiju¹, kurā piedalījās Tiesībsarga biroja, Labklājības ministrijas, pašvaldību un nevalstisko organizāciju pārstāvji. Diskusijas laikā bērnu ar invaliditāti intereses pārstāvošās organizācijas informēja, ka izstrādātais risinājums par asistenta un aprūpētāja atalgojumu un pieļaujamo darba stundu apjomu nav pievilcīgs, lai piesaistītu pakalpojumu sniedzējus, jo ir apgrūtināši atrast darbinieku par atalgojumu 290 eiro mēnesī pirms nodokļu nomaksas par 80 stundu darbu. Rezultātā arī turpmāk asistenta pakalpojumu bērniem visdrīzāk būs spiesti nodrošināt paši vecāki. Savukārt, ja nebūs iespējams atrast aprūpes pakalpojuma sniedzēju un arī vecākiem tiks liegtas tiesības to sniegt savam bērnam, bērns aprūpes pakalpojumu nesaņems vispār.

No Invaliditātes likuma 12.panta (2⁴) daļas redakcijas, kas stāsies spēkā 2021. gada 1.jūlijā, izriet, ka īpaši kopjamam bērnam no 5 līdz 18 gadu vecumam būs tiesības

¹ Diskusijas ieraksts pieejams Tiesībsarga biroja Facebook kontā:
<https://www.facebook.com/Tiesibsargs/posts/251027926817035>

saņemt aprūpes pakalpojumu, ja bērna likumiskais pārstāvis vai audžuģimene nodarbinātības vai citu objektīvu iemeslu dēļ nevarēs nodrošināt bērnam aprūpi un uzraudzību nepieciešamajā apjomā un pašvaldības sociālais dienests konstatēs šādas aprūpes nepieciešamību. Tātad aprūpes pakalpojums pēc būtības ir vērsts uz vecāku prombūtni vai citiem apstākļiem, kuru dēļ vecāki nevar aprūpēt savu bērnu. Aprūpes pakalpojuma piešķiršanas kritērijus noteiks pašvaldības savos saistošajos noteikumos.

Tiesībsarga diskusijā Labklājības ministrijas pārstāve E.Celmiņa informēja, ka attiecībā uz aprūpes pakalpojuma sniedzēju Labklājības ministrija neizvirza striktu nosacījumu, ka tas nedrīkst būt bērna vecāks. Labklājības ministrijas pārstāve norādīja, ka pašvaldībām netiks liegts, izvērtējot faktisko situāciju, izstrādāt regulējumu ar saprātīgiem nosacījumiem, kādus pašvaldība uzskatīs par pamatotiem Invaliditātes likumā noteiktā aprūpes pakalpojuma piešķiršanai.

[Personas A] iesniegumā norādīts uz Labklājības ministrijas 2021. gada 3.jūnija ieteikumiem pašvaldību sociālajiem dienestiem par aprūpes pakalpojumu nepilngadīgām personām ar invaliditāti no 5 līdz 18 gadu vecumam², kuros skaidrots ierobežojums vecākiem strādāt par savu bērnu aprūpētājiem. Saskaņā ar minētajiem ieteikumiem sociālās aprūpes pakalpojumu sniegšanai būtu nosakāms nosacījums, ka pakalpojumu nevar sniegt bērna pirmās pakāpes radnieki un vienas mājsaimniecības locekļi. No minētajiem ieteikumiem izriet, ka pašvaldības netiek informētas par situācijām, kādās aprūpes pakalpojumu savam bērnam no 2021. gada 1.jūlija varēs sniegt arī vecāki.

Tiesībsargs uzskata, ka līdz laikam, kad valstiskā līmenī tiks novērstas problēmas, kas negatīvi ietekmē pakalpojumu sniedzēju piesaisti (zemais atalgojums, stundu ierobežojumi, sociālo garantiju trūkums), būtu jāparedz iespēja, ka bērnam aprūpes pakalpojumu var sniegt arī vecāks. Pretējā gadījumā pakalpojuma sniedzēju trūkuma dēļ bērns pakalpojumu var nesaņemt.

Nēmot vērā tiesībsarga diskusijā Labklājības ministrijas pārstāves pausto viedokli attiecībā uz vecāka tiesībām sniegt aprūpes pakalpojumu, lūdzu Labklājības ministriju sniegt skaidrojumu Latvijas pašvaldībām par jaunā tiesiskā regulējuma piemērošanu no 01.07.2021., informējot arī par pašvaldību tiesībām un nosacījumiem saistošajos noteikumos noteikt elastīgāku regulējumu par aprūpes pakalpojuma sniegšanas organizēšanu, saskaņā ar kuru pakalpojumu varēs sniegt arī bērna vecāks. Lūdzu par minēto skaidrojumu un veiktajām darbībām informēt arī tiesībsargu.

[2] Tiesībsargs konstatē, ka viena no būtiskajām problēmām, ar kuru saskaras bērnu ar invaliditāti ģimenes, ir grūtības atrast pakalpojumu sniedzējus. Ja vecāki un pašvaldību sociālie dienesti nevar atrast bērnam asistentu tādēļ, ka potenciālie pakalpojuma sniedzēji nevēlas strādāt par piedāvāto darba samaksu, darbs nav uzskatāms par pievilcīgu. Tiesībsarga ieskatā izmaiņas asistenta pakalpojuma darba samaksā, kas stāsies spēkā 2021. gada 1. jūlijā vienlaikus ar asistenta stundu skaita samazinājumu, nav uzskatāmas par tādām, kas veicinās asistenta pakalpojuma sniedzēju piesaistīšanu. Aprūpētājiem un pavadoniem paredzētais atalgojums būs līdzīgs kā asistentiem, tādēļ sarežģījumi var būt arī ar šo pakalpojumu sniedzēju piesaisti.

Tiesībsarga ieskatā nosacījumiem, kas saistīti ar pakalpojumu apmaksu, sociālo garantiju nodrošināšanu un citiem organizēšanas jautājumiem ir jābūt tādiem, lai varētu piesaistīt pakalpojumu sniedzējus.

² Publiski pieejami Labklājības ministrijas mājas lapā: <https://www.lm.gov.lv/lv/media/15468/download>

Pašlaik par asistentu var būt jebkura persona, kurai ir darba vai personiskā pieredze saskarsmē ar personu ar invaliditāti, tai skaitā, personas ar invaliditāti radnieki. Bērnu ar invaliditāti vajadzības var būt ļoti dažādas, tādēļ ir svarīgi, lai pakalpojuma sniedzējam būtu atbilstošas zināšanas. Personai ir jāprot veidot kontaktu ar bērnu, jābūt zināšanām par saskarsmes psiholoģiju, pirmās palīdzības sniegšanu, aprūpes pamatiem, tai skaitā jāorientējas specifiskajos aprūpes jautājumos atkarībā no veselības traucējuma veida utt. Tiesībsargs uzskata, ka vienlaikus ar atbilstošas darba samaksas nodrošināšanu minētajiem pakalpojumu sniedzējiem būtu jānosaka arī kvalifikācijas prasības - nepieciešamību iegūt atbilstošu izglītību, piemēram, pabeidzot mācību programmu un iegūstot asistenta/ aprūpētāja profesiju vai apmeklējot sagatavošanas kursus. Asistenta, aprūpētāja vai pavadona rīcība, strādājot ar bērnu, var skart bērna tiesības un intereses, tādēļ būtu jānosaka minētajiem pakalpojumu sniedzējiem arī prasība par speciālo zināšanu bērnu tiesību aizsardzības jomā apgūšanu līdzīgi kā tas saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 5.¹pantu ir paredzēts citu profesiju pārstāvjiem.

Tiesībsargs uzskata, ka pakalpojumi noteikti jāturpina attīstīt un pilnveidot, lai veicinātu bērnu ar invaliditāti iekļaušanos un palīdzētu bērnu ģimenes locekļiem līdzsvarot savu dzīvi starp pienākumiem mājās un tiesībām būt aktīviem sabiedrības locekļiem. Tādēļ aicinu Labklājības ministriju meklēt risinājumus asistenta (nākotnē arī aprūpētāja un pavadona) darba pievilcīguma veicināšanai, nodrošinot pakalpojumu sniedzējiem tiesības saņemt motivējošu atalgojumu un ieviešot papildu kvalifikācijas prasības. Par plānotajām un veiktajām darbībām lūdzu informēt tiesībsargu.

Tiesībsarga pilnvarojumā
Bērnu tiesību nodaļas vadītāja

L.Grāvere

Tatjana Caune 67201409
tatjana.caune@tiesibsargs.lv

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu